

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Криворізький державний педагогічний університет
Факультет іноземних мов

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ФІЛОЛОГІЇ І МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ МОВ**

Збірник наукових праць .

Випуск 8

Кривий Ріг
2011

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСІБНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКІЙ МОВИ У ВНЗ В АСПЕКТІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

В статье рассматриваются основные вопросы применения компьютерных и информационно-коммуникационных технологий в учебной деятельности в аспекте проблемы информатизации и компьютеризации современного образовательного пространства, определяются особенности использования электронных пособий и учебных комплексов в процессе обучения немецкому языку в высшей школе.

Ключевые слова: информатизация и компьютеризация образования, компьютерные и информационно-коммуникационные технологии, электронное пособие, обучение немецкому языку.

У статті розглядається проблема інформатизації та комп'ютеризації сучасного освітнього простору, окреслюються основні питання застосування комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій у навчальній діяльності, визначаються особливості використання електронних посібників і навчальних комплексів у процесі навчання німецькій мові у вищій школі.

Ключові слова: інформатизація та комп'ютеризація освіти, комп'ютерні та інформаційно-комунікаційні технології, електронний посібник, навчання німецькій мові.

The article considers the point of using computers as well as information and communications technology in learning and teaching German at higher school. It deals with the problem of computerizing modern education in general and defines the peculiarities of using electronic aids and educational complexes.

Key words: computerization of education, information and communications technology, electronic learning aids, teaching German language.

Сучасна освітня ситуація в Україні пов'язана з деякими загальноосвітніми тенденціями, а саме:

- швидким розвитком сучасних комп'ютерних технологій і розширенням сфери їх використання в освітньому просторі як школярів, так і дорослих;
- насиченням освітніх закладів технічними засобами, що забезпечують реалізацію інформаційних процесів збереження, передавання і обробки інформації в новому цифровому форматі;
- використанням ресурсів глобальної інформаційної мережі Інтернет у навчальному процесі тощо.

Серед чинників впливу на розвиток сучасної вищої освіти в Україні (наприклад, масовість вищої освіти, глобалізаційні процеси, що утворюють нове освітянське середовище, тощо) важливим є інформаційний. З цього приводу слушно пише М. Ф. Степко: «...інформаційне суспільство не розвиватиметься, якщо вже тепер не формуватимуться кадри професіоналів, здатних не просто розробляти й використовувати високі технології, а робити прориви до надвисоких технологій» [4, с. 75-81].

Вироблення в майбутніх фахівців таких рис, які відповідали б вимогам реальної інноваційної практики, в тому числі грамотне використання

інформаційних потоків і участь у формуванні організаційного знання, – один із напрямків оптимізації особистісного та організаційного розвитку. Вважаємо, як і деякі дослідники цієї проблеми (наприклад, Т. М. Гуріна, О. В. Матвієнко, С. Г. Михалкіна, П. Є. Овсянкін, О. М. Пехота, А. Є. Поличка, М. Г. Соболева, М. Ф. Степко та ін.), що саме тому в освітніх закладах необхідно приділяти увагу використанню комп'ютерних та інформаційних технологій у викладанні широкого спектру навчальних дисциплін, організації доступу до комп'ютерних мереж.

Мета статті – визначити особливості використання сучасних електронних посібників у процесі навчання німецькій мові у вищій школі.

Використання в навчальному процесі сучасних технічних пристроїв (персональних комп'ютерів, теле-, відео- і цифрової апаратури, різних пристроїв для перетворення інформації) та інформаційно-комунікаційних технологій призводить до нового розуміння дидактичного процесу, його аналізу, встановленню нових принципів навчання (наприклад, принципу індивідуальної доступності, принципу комунікації тощо). Так, принцип доступності за традиційного навчання реалізується з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей школярів, за комп'ютерного навчання «відбувається перехід від принципу всезагальної доступності (для певної вікової групи учнів або для певного усередненого учня даного віку) до принципу індивідуальної доступності <...>. Отже, доступність комп'ютерного навчання відіграє роль фільтра змісту, світлофора процесу навчання, що в кінцевому результаті забезпечує досягнення мети навчання учнями з різною початковою підготовкою» [1, с. 128].

Сучасну школу, в тому числі й вищу, спрямовано, передусім, на максимальний розвиток здібностей людини до самореалізації. А це можливо лише за умови створення необхідної організаційної та правової основи для доступу до різних джерел інформації, формування і розвитку в особистості здібностей, пов'язаних з її пошуком, обробкою, сприйняттям, розумінням, використанням, тобто з інформаційною компетентністю. Людина, що не володіє інформаційними технологіями, утрачає один із адаптаційних механізмів у соціумі, який динамічно розвивається. Інформаційні засоби і технології є начебто інформаційними органами, «продовженнями» людини (М. Маклюєн). Процес інформатизації освіти полягає, з одного боку, у підвищенні ефективності навчання завдяки розширенню обсягів інформації та вдосконаленню методів її застосування, а з другого – в створенні умов, які допомогли б користувачам застосовувати інформаційні технології в особистій професійній діяльності в навчально-виховному процесі.

Основні цілі інформатизації та комп'ютеризації освіти – підготувати учнів до життя в інформатизованому суспільстві, тобто суспільстві, де питомої ваги набувають різні види діяльності з обробки інформації й провідне місце в усіх царинах діяльності належить інформаційним технологіям; підвищити ефективність навчання шляхом упровадження засобів інформатизації. А. Ф. Верлань і Н. Т. Тверезовська підкреслюють:

«Сучасні технології охоплюють діапазон використання комп'ютера в навчанні від інструктора до помічника, зокрема інформаційні – програмоване та інтелектуальне навчання, експертні системи, гіпертекст, мультимедіа, мікросвіти, імітаційне навчання, демонстрації тощо» [2, с. 126]. Ці окремі методики застосовуються залежно від навчальної мети (проаналізувати і оцінити знання учня, зрозуміти його тощо), ситуації та дидактичних принципів.

Загальновідомо, що вся робота викладача та студентів у процесі вивчення кожної дисципліни, яка входить до навчального плану ВНЗ, регламентується відповідною програмою. Саме програма визначає не тільки матеріал і структуру курсу, а й трактування цього матеріалу та шляхи його активізації. Оскільки процес підготовки майбутнього фахівця-педагога є, з одного боку, професійно орієнтованим, а з другого – інформаційно спрямованим, це повинно відбиватися в програмах усіх дисциплін, які вивчаються, в першу чергу спеціальних. Сучасні програми, навчальні комплекси дозволяють розв'язувати проблему індивідуалізації підготовки фахівців, а також навчання студентів за допомогою ЕОМ в діалоговому режимі підвищує їхній інтерес до навчання, мотивує їх до навчальної діяльності.

Слід зазначити, що сьогодні існує достатній вибір спеціально створених навчальних курсів на відеокасетах, компакт-дисках з німецької мови. Наприклад, автентичні німецькі посібники («Planet», «Deutsch als Fremdsprache»), а також створені в Росії (Н. Снегирьова, 2005; П. Тагиль, 2008 [3; 5]) та Україні («Passwort Deutsch», 2007 [10]). Підкреслимо, останнє видання – це перша спроба спільної діяльності України та Німеччини в освітнянській царині.

«Passwort Deutsch» – це комплекс лексичних тем з тренувальними вправами лексико-граматичного характеру, спрямованими на набуття навичок правильного використання мовних категорій, на формування мовленнєвих навичок, на збагачення словникового запасу. Електронний посібник містить аудіотексти із завданнями до них, робочий зошит для складання словника нової лексики. Також матеріали «Passwort Deutsch» можуть допомогти у розробці питань до самостійної роботи студентів, у підготовці проектів за темами: «Свята», «Відомі місця Німеччини», «Сучасний Берлін», «Екологія», «Виставки», «Природа Північної Німеччини» тощо.

На заняттях з «Практичного курсу німецької мови» на I курсі (1 семестр) доцільно використовувати відеокурс «Planet» [11] (Hueber Verlag, 2004, 2005, 2006, 2007) для повторення шкільної програми (Теми: «Хобі», «Спорт», «Мій робочий день», «Школа» тощо). Позитивними якостями цього курсу є те, що країнознавча інформація вводиться в заняття в ігровій, цікавій формі, розглядаються повсякденні життєві ситуації, в які щодня попадають люди. Вправи можна виконувати в будь-якій послідовності, тема сюжету обирається залежно від теми заняття. Сюжет триває 5-7 хвилин. До кожної теми є вправи: питання до сюжету (на розуміння його змісту, на пояснення

лексичного значення слова, на складання питань до тексту або його плану тощо). Завдання спрямовані не лише на розширення словникового запасу студентів, але й на формування їхньої вимови, а також на створення емоційного фону доброзичливості, творчості. В кінці кожного завдання є питання типу: Чи сподобався сюжет? Дайте йому оцінку. Висловіте свою думку щодо ситуації. Створення особливої емоційної атмосфери – особлива риса усіх автентичних німецьких електронних посібників. Наш досвід показав, що цей посібник доцільніше використовувати наприкінці заняття при підведенні підсумків та узагальненні.

На I курсі доречно використовувати аудіо-диски «Deutsch als Fremdsprache» [7; 8] (Karsten Keie, Kurzgeschichten; Crock Krumbiegel, Krimi) для аудиторної, позааудиторної та самостійної роботи, а також для домашнього слухання та читання. Перший диск складається з трьох новел: «Blind Date», «Der Ausflug», «Das Wunschhaus» (кожна 10-15 хвилини звучання) з вправами на розуміння тексту, на вироблення фонетичних, лексичних, граматичних, стилістичних умінь і навичок студентів, наприклад: 1. Вірне / хибне дане висловлювання. 2. Поєднайте пари героїв новел. 3. Визначте правильну послідовність подій. 4. Виберіть правильну відповідь. 5. Дайте відповідь на питання. 6. Поясніть значення слів за допомогою підбору до них синонімів; виберіть із речень антоніми. 7. Поясніть значення висловлювання, фразеологізму. 8. Висловіте свої думки щодо цієї історії (Чи правдива ця історія? Чи може таке відбуватися в житті?). 9. Охарактеризуйте своє відношення до героїв. Опишіть їх. 10. Продовжте цю історію (наприклад: «Що може статися з героєм завтра?»).

Другий диск (рівень B₁) – це цікава кримінальна історія «Die Angst und der Tod» (30 хвилин звучання). Особливість цього диску – розбиття новели на розділи із завданнями до них. Але лексика більш складна (є наукова термінологія). Крім завдань, наведених вище, є нові: 1. Визначте хибне висловлювання (на розуміння деталей, послідовності сюжету). 2. Виявіть правильну послідовність подій. 3. Поясніть значення вигуків. 4. Складіть монологічне висловлювання за прослуханим текстом. 5. Хто це сказав? Кому з героїв належить висловлювання? 6. Охарактеризуйте персонажі за допомогою прикметників.

На I та II курсах можна використовувати навчальний курс «Schritte international» (2 DVD) [12]. Позитивна якість цього курсу – аудіовідеоматеріали з життя сучасного студентства (5-7 хвилин) підтримуються тестовими завданнями (рівні B₁, B₂). За допомогою цих матеріалів доцільно відпрацьовувати такі теми, як: «Знайомство», «Самопрезентація», «Улаштування на роботу», «Тимчасова робота», «Харчування», «Житло», «Прогулянка містом», «Одяг», «Зовнішність», «Свята». «Schritte international» містить тести із завданнями та питаннями фонетичного, орфографічного, морфологічного, лексико-граматичного, лексико-стилістичного, мовленнєвого характеру, які можна виконувати як за допомогою комп'ютера, так і у спеціальних зошитах, наприклад:

1. Створення мовленнєвої ситуації відповідно до сюжету. 2. Опис героїв (їхньої зовнішності, характеру, поведінки). 3. Заповнювання пропусків до фотографій (житло, інтер'єр, одяг тощо). 4. Створення лексико-семантичних полів за асоціаціями. 5. Складання різних документів у письмовій формі (оголошень, заяв, характеристик, резюме). 6. Проблемні питання. 7. Розмова по телефону (в різних мовленнєвих стилях).

Для самостійної роботи студентів, самостійної перевірки своїх досягнень, самооцінки, а також для контрольних зрізів і робот, фронтального опитування можна використовувати навчальний інтерактивний курс «Tell me More: Deutsch» [13; 14]. Його побудовано за принципом: відеосюжет → завдання до нього (речення; малюнок з трьома відповідями до нього; кросворди; орфографічні тренінги, лексичні вправи) → аудітивні питання і завдання (вибрати речення і правильно вимовити його вголос – виробляються і перевіряються фонетичні вміння і навички студентів, їхня вимова). Виконання завдань оцінює комп'ютер, можна зупинитися на важких питаннях, повторювати їх. Цей навчальний інтерактивний курс дозволяє студентам працювати індивідуально, по групах, у присутності викладача, без нього, у локальній мережі.

Корисним у навчальному процесі на I та II курсах є використання навчального комплексу «Em neu : Hauptkurs» [9] (підручник + диск; рівень B₂). Цей електронний посібник з лабораторними заняттями розроблено департаментом комунікації та мов університету Мюнхена Ludwig-Maximilian. Запропоновані матеріали можна застосовувати не лише в аудиторії, а й при виконанні індивідуальних робіт (складання наукових проєктів «Знайомство», «Прогулянки Берліном», «Свята» тощо).

На II та III курсах на заняттях із предметів «Практичний курс німецької мови» та «Інформаційно-комунікаційні технології навчання» доцільно використовувати матеріали «Aus moderner Technik und Naturwissenschaft» [6] (підручник + диск, рівень B₂). Хоча цей посібник призначено для студентів технічних ВНЗ, у ньому міститься багато цікавого матеріалу наукового і публіцистичного стилів мовлення, який можна застосовувати як допоміжний дидактичний матеріал на лабораторних заняттях, для самостійної та індивідуальної роботи, для створення студентами власних наукових проєктів. Структура цього навчального курсу: тексти для читання; тексти для прослуховування (монологи носіїв мови різних соціальних прошарків, які різняться віком, професіями, уподобаннями); творчі завдання. Наприклад, при вивченні теми «Інформаційні технології» пропонується розглянути такі питання: 1) складові комп'ютера та їх функції; 2) вплив комп'ютера на здоров'я, психіку та життя людини; 3) результати соціологічного дослідження «Я і комп'ютер» (за принципом «за / проти»).

На закінчення необхідно зауважити, що електронні посібники і навчальні комплекси допомагають організувати всебічний (первісний, поетапний, підсумковий) контроль навчального процесу, який забезпечує зворотній зв'язок між викладачем і студентом, об'єктивність оцінювання

досягнень того, хто навчається.

Отже, застосування комп'ютера й електронних навчальних комплексів цілеспрямовано реалізує широку діалогізацію навчального процесу та підвищує ступінь індивідуалізації навчання. Безумовно, комп'ютеризація не вирішує всі проблеми навчання, комп'ютер не може та й не повинен витиснути з навчального процесу вчителя, нові інформаційні технології навчання не можуть повністю замінити традиційні. Але у викладачів, які органічно поєднують традиційні та інноваційні технології, традиційні та новітні засоби, процес навчання відбувається на більш високому рівні, є більш ефективним.

Список використаної літератури

1. Верлань А.Ф. Інформаційні технології в сучасній школі / А.Ф. Верлань, Л.О. Тверезовська, В.А. Федорчук. – Кам'янець-Подільський : Науково-видав. відділ Кам'янець-Подільського держ. пед. інституту, 1996. – 72 с. – (рос. мовою)
2. Верлань А.Ф. Дидактичні принципи в умовах традиційного і комп'ютерного навчання / А.Ф. Верлань, Н.Т. Тверезовська // Педагогіка і психологія. – 1998. – №3 (20). – С. 126–132.
3. Снегір'єва Н. Немецкий язык [Электронный ресурс] : пособие для абитуриентов и студентов; тестовый комплекс / Н. Снегір'єва. – К. : ТОВ «Русобіт-М Україна», 2005. – (Океан знаній) – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Систем. требования : Pentium II 300, 64MB RAM, Windows 98/2000/XP/ME, звуковая карта, колонки, CD-ROM, мышь. – Название с контейнера.
4. Степко М.Ф. Проблемы вищої освіти в контексті Болонського процесу / М.Ф. Степко // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 1 (58). – С. 75–81.
5. Тагиль П. Грамматика немецкого языка в упражнениях [Электронный ресурс] : пособие студентов; тестовый комплекс / П. Тагиль. – К. : ТОВ «Русобіт-М Україна», 2008. – (Океан знаній) – 2 електрон. опт. диска (CD-ROM). – Систем. требования : Pentium II 300, 128MB RAM, Windows 2000/XP, звуковая карта, колонки, наушники, динамики, CD-ROM, мышь. – Название с контейнера.
6. Aus moderner Technik und Naturwissenschaft : Ein Lese- und Übungsbuch für Deutsch als Fremdsprache. – München : Max Hueber Verlag, 2006. – 168 S.
7. Deutsch als Fremdsprache : [Электронный ресурс] / Karsten Keic, Kurzgeschichten. – (Hörbuch) – 1 CD (52 Minuten), 1 Taschenbuch. – Hueber Verlag, 2009. – Название с контейнера.
8. Deutsch als Fremdsprache : [Электронный ресурс] / Crock Krumbiegel, Krimi. – (Hörbuch) – 1 CD (65 Minuten), 1 Taschenbuch. – Hueber Verlag, 2009. – Название с контейнера.
9. Em neu : Hauptkurs : [Электронный ресурс]. – Hueber Verlag, 2008. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Систем. вимоги : Microsoft Windows 98/NT 4.0/2000/XP, 128 MB Hauptspeicher, 250 MB freier Festplattenspeicher, Monitor (800 x 600), CD-ROM-Laufwerk (12-fache Geschwindigkeit), Pentium, 500 МГц. – Название с контейнера.
10. Passwort Deutsch. Підручник 2 : курс для вивчення німецької мови : [навч. посіб.] / Ulrike Albrecht, Christian Fandrych, Gaby Grüßhaber. – К. : Методика, 2007. – 176 с.
11. Planet : Unterhaltende und informative Szenen zu den Themen : Schule, Hobby, Sport, Mein Tag, Einkaufen, Wohnen / Zu Hause : [Электронный ресурс]. – 30 мин. – Hueber Verlag, 2007. – 1 DVD. – Format : DV Pal; 16:9. – Название с контейнера.
12. Schritte international : [Электронный ресурс]. – 40 мин. – Hueber Verlag, 2008. – 2 DVD. – Format : DV Pal; 16:9. – Название с контейнера.
13. Tell me More : [Электронный ресурс] : интерактивный курс немецкого языка : начальный курс. 3 часть. – Одесса : «Одисей», 2005. – (Auralog, Новый диск) – 2

електрон. опт. диска (CD-ROM). – Систем. требования : Microsoft Windows 98/Me/2000/XP, Pentium 166 МГц, 32 МБ оперативной памяти, 80 МБ свободного места на жестком диске, 8-скоростное устройство для чтения компакт-дисков, звуковое устройство 16 бит, колонки, наушники, колонки, доступ к Интернету. – Название с контейнера.

14. Tell me More : Deutsch [Электронный ресурс] : интерактивный курс немецкого языка : полный курс. – М. : «Руссобит-М», 2001. – (Auralog) – 2 электрон. опт. диска (CD-ROM). – Систем. требования : Microsoft Windows 95/98, Pentium, 16 МГц, звуковое устройство 16 бит, видеокарта. – Название с контейнера.

С. О. Смолова

канд. пед. наук, доцент

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

В статье раскрыты особенности формирования социокультурной компетенции будущих учителей во время организации внеаудиторной работы по немецкому языку.

Ключевые слова: социокультурная компетенция будущих учителей, внеаудиторная работа по немецкому языку.

У статті розкрито особливості формування соціокультурної компетенції майбутніх педагогів під час організації позааудиторної роботи з німецької мови.

Ключові слова: соціокультурна компетенція майбутніх педагогів, позааудиторна робота з німецької мови.

This article considers the features of use the countrystudy approach of the future teachers during the organization out-of-class work in the German language.

Key words: the countrystudy approach of the future teachers, out-of-class work in the German language.

Необхідність формування особистості, готової та здатної до міжкультурного спілкування, лежить в основі сучасного соціального замовлення в галузі освіти. Вирішення цієї проблеми при вивченні іноземних мов забезпечується формуванням у майбутніх педагогів соціокультурної компетенції. Рівень соціокультурної компетенції вчителя у подальшому обумовлює рівень сформованості соціокультурної компетенції кожного школяра.

Саме вивченням проблеми формування соціокультурної компетенції займалися наступні науковці: О. В. Бірюк, Т. М. Галушка, Т. Н. Іванова, Є. А. Орлова, Т. В. Починок, І. М. Рахмана, Л. П. Рудакова, Є. М. Ряховська, О. М. Соловйова та ін.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні змісту та розробці програми гуртка «Країнознавства», спрямованої на формування соціокультурної компетенції майбутніх педагогів під час проведення позаурочної роботи з німецької мови.

Соціокультурний компонент змісту навчання відповідає за потреби, що виникають при використанні іноземної мови як засобу спілкування із